

O OPERACIJAMA ARMIJA MALIH ZEMALJA

Uvođenjem kvalitetno novog naoružanja, a naročito raznih vrsta atomskih sredstava ogromne rušilačke moći i mogućnosti dejstva praktično u svim uslovima i na svim odstojanjima, znatno se izmenio značaj pojedinih strategijskih i taktičkih postupaka i principa koji su vekovima važili u ratnoj veštini. U odnosu na ranije ratove, razlike u kvalitetu tehničke opreme i naoružanja između velikih i malih zemalja danas su daleko veće, što se, svakako, mora odraziti na metode izvođenja borbenih dejstava i operacija malih zemalja. Ti metodi moraju se prilagoditi konkretnoj materijalnoj osnovi, i uslovima u kojima će se voditi borba. Očigledno je da male zemlje u odbrani svoje nezavisnosti, a naročito u slučaju agresije daleko nadmoćnijeg neprijatelja, ne mogu kopirati ili se oslanjati na metode izvođenja borbenih dejstava i operacija svojstvene velikim armijama. Zato je za male odnosno tehnički slabije opremljene armije danas daleko potrebnije nego ranije da nađu i razrade svoje posebne metode koji će u takvim uslovima davati realne izgleda za postizanje uspeha u borbi sa agresorom.

U vezi s tim posebno je interesantno pitanje operacije, jer u pogledu prilaženja njenim osnovnim problemima i njihove obrade postoje različiti stavovi i mišljenja. Stoga i ovaj članak treba da bude samo pokušaj i određeni prilog daljoj obradi tog zanimljivog problema. Ovo utoliko pre što danas sve veće interesovanje pobuđuju razna pitanja o karakteru operacija koje će voditi oružane snage ma-

lih zemalja, kao i o izmenama koje bi trebalo da se unesu u pogledu shvatanja njihove suštine. Potrebno je da se shvatanja o operaciji prilagode novonastalim uslovima koji proizlaze iz situacije u kojoj se male zemlje mogu naći i da se sa tog stanovišta razmotre njihovi ciljevi, elementi, podela i metodi izvođenja. Naravno, ovde nije moguće da se svestranije obrade sva pitanja. Usled opširnosti materije teško je dublje ulaziti čak i u tako krupna pitanja kao što su, na primer, savremene agresorove operacije (mada je zaista vrlo osetljiva stvar govoriti o jednim a ne videti druge), opšte karakteristike rata malih zemalja i u vezi s tim osobenosti operacija u početnom periodu rata i kasnije i sl.

Praksa iz ranijih ratova nametnula je potrebu da se uvede poseban naziv — operacija — za skup borbenih dejstava kojima se u ratu ostvaruju krupni zadaci i ciljevi, a iziskuju angažovanje jedne ili više većih pa i najvećih združenih jedinica. U njima učestvuju prema potrebi i mogućnostima sva tri vida oružanih snaga. Izvode se obično na velikom prostoru i u toku dužeg vremenskog perioda, po jedinstvenoj zamisli i planu kojim se obezbeđuje da se postavljeni cilj postigne što brže i sa što manje žrtava.

Cilj operacije

Cilj kojim se u osnovi određuje da li je skup borbenih dejstava operacija ili nije, u opštem smislu, dosta je teško potpuno definisati, a samim tim i operaciju. Ponekad se zadovoljavamo time što kažemo da se operacijama rešavaju veći ili teži zadaci a pri preciznijem izražavanju obično govorimo da se operacijama rešavaju zadaci strategijskog i operativnog značaja. Zadaci strategijskog značaja su oni kojima se rešava pitanje rata u celini, odnosno sudbina pojedinih perioda rata na celoj državnoj teritoriji pa i na jednom njenom većem delu. Pod zadacima operativnog značaja podrazumeva-

ju se oni koji su značajni za tok borbenih dejstava na izvesnoj većoj teritoriji odnosno području i to za izvestan, obično duži vremenski period. Operacije u cilju rešavanja takvih zadataka češće će se izvoditi, za njih je potrebno angažovanje manjih snaga, eventualni neuspeh često nema nekih težih posledica po dalje vođenje rata, a skup uspešno izvedenih operacija ovakvog značaja može da bude od presudne strategijske važnosti za tok pojedinih perioda, a i rata u celini.

Operacije mogu izvoditi snage kako velikih tako i malih zemalja. Određeni ciljevi operacija strategijskog ili operativnog značaja nisu isti za male i velike zemlje. Zadaci koji za malu zemlju imaju, na primer, strategijski značaj, ne moraju imati isti značaj i za veliku zemlju. I dalje, izvesna dejstva može neka mala zemlja sa svog aspekta smatrati operacijom, dok ista dejstva za protivnu, nadmoćniju i veću stranu neće predstavljati operaciju. Neophodno je da svaka zemlja tretira operaciju individualno, uzimajući u obzir svoje specifičnosti kao što su, na primer, veličina zemlje, veličina oružanih snaga i sl.

Cilj operacije je obično uništenje odgovarajućeg dela braničeve žive sile i ovlašćivanje odgovarajućim operacijskim objektom, za napadne operacije, odnosno da se razbiju neprijateljeve snage, da se on prinudi da odustane od svojih namera i da se održi ugroženi operacijski objekat u svojim rukama, za odbrambene operacije. Takvo opredeljenje ciljeva odgovaralo je potrebama poslednjih svetskih ratova, naročito kad su bile u pitanju veće zemlje, a ono će verovatno moći zadovoljiti njihove potrebe i u eventualnom budućem ratu. Za to je neophodan, pre svega, približan odnos snaga između agresora i branioca u pogledu opremljenosti, broja i kvaliteta, gde će jedna strana postavljati takve ciljeve koji se postižu napadom kad je nadmoćnija u živoj sili i naoružanju, odnosno one koje se postižu odbranom, kad te pred-

nosti nema. Takve se operacije preduzimaju kad obe strane imaju stvarnu potencijalnu mogućnost da ranije ili kasnije dovoljno oslabe protivnika svojim dejstvima i time stvore uslove za postizanje postavljenog cilja. One se karakterišu i tačno određenim početkom i završetkom operacije. Vreme trajanja je relativno kratko i obično se već unapred, na osnovu stečenog iskustva, može dosta tačno proračunati ne samo koliko će trajati, već i kakav je odnos snaga potreban da bi se postigao uspeh. Mogućno je, također, predvideti borbena dejstva gotovo za ceo tok operacije.

Međutim, u budućem ratu, usled postojanja kvalitetno novih sredstava koja su danas svojina samo najvećih armija, odnosno blokova, male zemlje se mogu u nekom periodu rata naći u situaciji da na pojedinim pravcima izvode operacije u vrlo nepovoljnom odnosu u pogledu kvaliteta naoružanja. Razlike u tehničkoj i uopšte materijalnoj opremi oružanih snaga malih i velikih zemalja mogu postići takve razmere da se realno više ne bi moglo računati na uspeh ukoliko bi se postavljali takvi ciljevi i izvodile operacije putem odlučujućih sudara snaga.

Male zemlje, ukoliko raspolažu odgovarajućom moralnom snagom i voljom za borbu, mogu ostvariti određene operativne i strategijske ciljeve u oružanom sukobu sa neprijateljem i pod tim krajnje nepovoljnim i naizgled bezizlaznim uslovima. To je potvrđeno u već dobro poznatom primeru ratovanja Španaca protiv Napoleona, a još više u našem narodnooslobodilačkom ratu. Uslov je da se u takvim situacijama pribegne specifičnim operacijama pre svega po cilju, a sledstveno tome i po načinu izvođenja.

Pri obradi odbrambenog rata u novim uslovima, u kojima se mogu naći male zemlje, ukazuje se potreba da se u pogledu cilja zasebno tretiraju takozvane iznuravajuće operacije. Naime, zadatke operativnog i strategijskog značaja male zemlje u savremenim

uslovima mogu postići i takvim operacijama u kojima postizanje operacijskog cilja nije uslovljeno ovladivanjem ili očuvanjem operacijskog objekta, niti se traži neki veliki stepen uništenja protivnika.

Tako, na primer, postoji mogućnost da se protiv nadmoćnog agresora na određenom pravcu preduzme takva operacija u kojoj branilac ne veže svoje snage za bilo kakav operacijski objekat kako bi izbegao uništenje svoje žive sile. U takvim slučajevima napadač može srazmerno lako ovladati postavljenim operacijskim objektom, no time samo delimično ostvaruje svoj operacijski cilj. Snaga branioca, umesto da se povlače ispred neprijateljevih klinova, ostaju na svojoj dotadašnjoj operacijskoj prostoriji, sposobne za borbu i razvijaju pretežno napadna dejstva po celoj dubini neprijateljevog rasporeda. Znači, ovladavanje operacijskim objektom ima samo formalan značaj jer neprijatelju tek predstoje mnogobrojne, izolovane i dugotrajne borbe na celoj dubini i širini operacijske prostorije da bi zaštitio pojedine elemente svog borbenog poretka, funkcionisanje pozadinskih ustanova, komunikacija itd., pri čemu se njegova tehnička nadmoćnost može ispoljiti samo u ograničenom meri. Pomeranje linije fronta unapred za agresora je više formalnog nego praktičnog značaja. Neprijatelj u takvim situacijama može privremeno ovladati pojedinim rejoni- ma i zadržati ih u svojim rukama samo dotle dok se na njima neposredno nalaze njegove snage dovoljne jačine. Čim ih pokrene, na primer, napred, privremeno okupirana teritorija prestaje biti okupirana i prelazi pod kontrolu ili u ruke braniočevih snaga. Ovaj primer pokazuje da, usled odgovarajućih postupaka branioca, nije realno da napadač kao cilj operacije postavi uništenje braniočevih snaga, niti da branilac kao svoj cilj postavi da održi operacijski objekat prema kojem se napadač ustremio. Dakle, dolazi do situacije u kojoj napadač nema dovolj-

no snaga i sredstava da uništi branioca i ovlada određenim rejonom, a branilac nije toliko jak da bi sprečio prodor napadača i odbranio odgovarajući operacijski objekat. Neprijateljeva napadna operacija pretvara se u niz manje ili više povezanih borbi pa se, prema tome, ne može govoriti o uspešnom postizanju operacijskog cilja. Branilac nastavlja borbena dejstva radi nanošenja gubitaka, odnosno iznuravanja napadačevih snaga na dotičnoj teritoriji, slabljenja njegovog morala i otpornosti kako bi ga prisilio da odustane od svojih namera, neopravdanih zahteva i da eventualne naredne operacije izvodi ne dovršivši prethodnu.

Razmatrajući operaciju za iznuravanje koja je u iznetim uslovima protivredstvo napadnoj operaciji, vidi se da su operacijski ciljevi protivničkih strana u raskoraku. Napadač, kao jača strana, imao je za cilj da ovlada nekim objektom, dok je cilj branioca bio da, primenjujući frontalna dejstva samo u ograničenoj meri, ili čak odustajući u krajnjem slučaju od njih, sprečava neprijatelja u tome vezujući svoje snage za određenu širu teritoriju, a ne za odbranu samog objekta. Pri tome branilac traži da početna borbena dejstva izvodi tako da, pored nanošenja što većih gubitaka neprijatelju, stvori uslove za trajan opstanak svojih snaga na operacijskoj prostorijskoj i njihovo aktivno dejstvo radi iznuravanja uklinjenog neprijatelja na celoj njegovoj dubini.

Operaciju radi iznuravanja, ali sa specifičnim, drukčijim metodama izvođenja, celishodno je preduzimati i u raznim drugim situacijama. One su danas postale normalna forma borbenih dejstava kolonijalnih naroda i pomoću njih ovi narodi, odnosno njihove oružane snage, ostvaruju svoje operativne i strategijske ciljeve u borbi sa daleko tehnički i brojno nadmoćnim neprijateljem (Alžir, Angola, Južni Vijetnam, Nova Gvineja itd.). Kolonizatorske imperijalističke sile se takvim operacijama uvlače u dugotrajne, besper-

spektivne i iscrpljujuće borbe, u kojima snaga njihovog oružja ne može doći do izražaja. I kod ovih operacija iznuravanja, koje se izvode u potpuno drukčijim uslovima u odnosu na ranije pomenute, ciljevi se ostvaruju ne toliko fizičkim uništenjem neprijateljevih snaga koliko njihovim iznuravanjem i dejstvom različitim metodama na njihov moral odnosno nerve.

Operacije iznuravanja mogu se izvoditi i u vidu skupa diverzantskih dejstava koja se organizovano, planski i duže izvode na široj i važnoj teritoriji u pozadini neprijatelja, na okupiranom delu zemlje, ili, pak, na državnoj teritoriji neprijatelja, u njegovoj metropoli. Takvu operaciju u borbi za svoje oslobođenje vodili su, na primer, neko vreme Alžirci u samoj Francuskoj i njom su manjim snagama za relativno kratko vreme postigli krupne rezultate u pogledu slabljenja morala i otporne moći neprijatelja.

Organizovana diverzantska dejstva koja se izvode po planu na određenoj široj teritoriji i sa određenim jedinstvenim ciljem, po rezultatima koji se njima postižu, mogu se smatrati operacijama, mada se nailazi na pojedince koji su — pod uticajem klasičnih metoda oružanih borbi, naviknuti da se u operacijama obavezno primenjuju velike snage i da u njima dolazi do odlučujućih sudara — skloni da potcenjuju ulogu ovakvih borbenih dejstava i ne vide potrebu da i njih ubroje u operacije. Oružane snage malih zemalja treba svakako da iskoriste sve metode koji omogućavaju postizanje operacijskih ciljeva. Ponekad će to biti skup diverzantskih dejstava (naročito kad na određenoj teritoriji nema uslova za postojanje »regularnih jedinica») a ponekad skup partizanskih i raznih teritorijalnih dejstava, u povoljnijim situacijama kombinovanja frontalnih i partizanskih dejstava, ili samo frontalna dejstva. Uopšte, u ratovanju malih naroda korisno je što više primenjivati diverzantska dejstva i iz mnogo razloga davati im isti značaj i po-

svećivati istu pažnju kao napadnim i odbrambenim dejstvima, jer ona omogućavaju da se postignu krupni rezultati sa najmanje žrtava.

Operacije iznuravanja imaju određen početak, no njihov završetak je jako neodređen. Obično traju vrlo dugo i njihovo se trajanje ne može predvideti. Mogu se izvoditi u veoma različitim odnosima snaga, tok se praktično ne može planirati, u njima se izbegava svaki mogućan sudar većim snagama, borbena dejstva imaju teritorijalni karakter i izvode se pretežno u vidu diverzija, napada, brzih manevra i uz široku primenu raznih lukavstava i obmana.

Operacije iznuravanja primenjuju se, prema tome, u najnepovoljnijim situacijama u kojima ostale vrste ne dolaze u obzir. One se mogu izvoditi i u početnom periodu ili u toku rata, na pojedinim pravcima u zahvatu linije fronta ili na široj teritoriji u pozadini neprijatelja, samostalno ili u sklopu većih operacija. Može se smatrati da napadne i odbrambene operacije koje se izvode kad su snage približno jednake i operacije iznuravanja predstavljaju dve dijametralno krajnje mogućnosti pri izboru vrsta operacija, ali to ne znači da se i one ne mogu kombinovati kad to situacija dozvoljava. Imajući u vidu činjenicu da će male zemlje izvoditi operacije normalno samo na svojoj teritoriji protiv nadmoćnijeg i savremeno opremljenog neprijatelja, pomenute kombinovane operacije dobijaju poseban značaj. Tako, dobro pripremljene i vođene snage u pozadini neprijatelja mogu pri izvođenju operacija u zahvatu linije fronta u dobroj meri poslužiti kao adekvatna zamena modernih tehničkih sredstava, kojima male zemlje raspolažu u ograničenoj meri ili ih uopšte nemaju. Ove snage mogu efikasno izvršavati zadatke koje veće armije daju bombarderskoj i izviđačkoj avijaciji, raketama, dalekometnoj artiljeriji i vazdušno-desantnim jedinicama, a vezivanjem

krupnih neprijateljskih snaga mogu jedinicama koje dejstvuju s fronta mnogo olakšavati izvršenje zadataka.

Operacija i veličina jedinice

Ima mišljenja da veličina angažovanih jedinica treba da predstavlja merilo po kojem bi se moglo suditi da li su borbena dejstva operacija ili ne. Učestali su slučajevi da se u praksi, na primer, svaki napad ili odbrana armije (korpusa) tretiraju kao napadna odnosno odbrambena operacija. Kod takvog tretmana ili se zapostavlja u izvesnoj meri značaj cilja kao osnovnog obeležja operacije ili se, pak, polazi od toga da se borbenim dejstvima većih jedinica uvek rešavaju ciljevi operativnog ako ne i strategijskog značaja.

Kod frontalnog ratovanja, naročito u I i II svetskom ratu, operativni ciljevi normalno su se mogli postizati samo dejstvima najvećih združenih jedinica kao što su armije i frontovi. Odavde verovatno i izviru pomenuta shvatanja da je veličina jedinice osnovno merilo po kojem se može ceniti da li se radi o operaciji ili ne.

U uslovima u kojima se izvodila naša NOB, zadaci operativnog pa i većeg značaja mogli su se postizati i manjim snagama, na primer, grupom partizanskih brigada, pojedinim divizijama i slično. S druge strane, u našoj NOB ima i dosta suprotnih primera tj. da su se pojedina dejstva čisto taktičkog značaja izvodila snagom ne samo jedne već i više divizija, pa i snagom korpusa, a ne mogu se nazvati operacijama.

U poslednje vreme pojedine zaraćene strane, kao što je već pomenuto, pokušavaju da postignu operativne ciljeve čak i organizovanim dejstvima diverzantskih grupa na određenim prostorijama pa zato i njih treba smatrati operacijama mada se izvode manjim snagama. Pored ostalog, i u našem NOR mogu se naći primeri da su se diverzantskim dejstvima, u kojima su

bile angažovane male snage, ostvarili krupni zadaci.

Znači, veličina angažovanih snaga je često sekundarnog značaja, a veličina zadatka odnosno cilja koji se postiže osnovno je merilo po kojem se može ceniti da li neka borbeno dejstva predstavljaju operaciju. To će važiti naročito za savremene uslove kad značaj novih formi borbenih dejstava sve više raste.

Sastavni delovi — elementi operacije

Do toga koji su osnovni elementi sastavni delovi operacije najlakše je doći analizom pojedinih operacija. Na primer, dejstva VII korpusa u maju 1944. godine predstavljaju napadnu operaciju u pozadini neprijatelja. Ona je otpočela napadom, odnosno akcijom, kako su se tada obično nazivala takva dejstva, na Žužemberk (od 1. do 4. maja); posle toga usledile su akcije na Trebnje, pa na uporište Mirnapeč i na kraju na Tržišče. Operacija je trajala oko mesec dana. Po likvidiranju jednog uporišta, sledio je operativni manevar u kojem su se snage korpusa pregrupisavale za izvođenje sledeće akcije. Uspeh operacije u osnovi je zavisio od uspešno izvedenih pomenutih akcija koje su i sačinjavale njene osnovne sastavne delove.

Sastavni element ove operacije je, na primer, akcija na Žužemberk. Da bi se napad na ovo uporište mogao uspešno izvesti, određene su jake snage za blokadu neprijateljskih garnizona u Ljubljani, Novom Mestu i Kočevju. Uporedo sa napadom na Žužemberk došlo je do odvojenih odbrambenih dejstava snaga određenih za blokadu. Na taj način je akcija na Žužemberk predstavljala skup odvojenih odbrambenih i napadnih borbenih dejstava u kojima su bile angažovane snage koje su izvodile operaciju u celini. Ova borbeno dejstva odvijala su se istovremeno na prostoru velikom oko 2000 km² (40 x 50 km) i trajale su nekoliko dana. Slično tome odvijale su

se i ostale uzastopne akcije, naravno sa izmenjenim snagama i objektima za blokadu i za izvršenje samog napada.

Za ovakve akcije, koje predstavljaju skup borbenih dejstava, izvode se po istoj zamisli i sa istim ciljem, a ne mogu se tretirati kao operacija, možda bi najbolje odgovarao termin »boj« ili »sudar«. U tom slučaju bismo pomenutu akciju mogli nazvati »boj za Žužemberk«, a napadna operacija bi u tom slučaju predstavljala skup bojeva i manevara.

Uzmimo zatim operaciju Operativne grupe u Srbiji početkom avgusta 1944. godine. Operacija je počela manevrom. Do prvog sudara — boja došlo je na reci Ibru, a do sledećeg na ograncima Kopaonika. Za izvođenje boja na Ibru i Kopaoniku morale su se razviti osnovne snage koje su učestvovala u operaciji. Do sličnih rezultata — nekoliko uzastopnih bojeva u kojima su učestvovala osnovne snage i manevara između njih — došlo bi se raščlanjenjem, na primer, tršćanske, sremske itd. operacije.

Isti se zaključak nameće i pri analizi neke operacije na frontu. Uzmimo, na primer, odbrambenu operaciju duž nekog operacijskog pravca. Osnovni i najvažniji problem je tu bio izbor mesta gde će se pružati otpor osnovnim napadačevim snagama ili, drugim rečima, gde organizovati i primiti sudar, koliko je takvih sudara po dubini celishodno organizovati i kako izvršiti manevar snagama da bi se sudari, bojevi izvodili pod najpovoljnijim uslovima. Sudari — bojevi i manevri su, znači, bili kod nje osnovni sastavni elementi. Rezultat nije drukčiji ni pri razmatranju neke napadne operacije na frontu.

Operacije se sastoje, prema tome, u prvom redu iz bojeva (sudara). Boj predstavlja skup raznih borbenih dejstava koja se obično odvijaju jednovremeno i odvojeno na većem prostanstvu. Njegovo je osnovno obeležje što se angažuju osnovne snage kojima se izvodi operacija. Po svojoj va-

žnosti i značaju za postizanje operacijskog cilja, kao i po broju angažovanih snaga obeju protivničkih strana, on se očito izdvaja od ostalih dejstava u operaciji. Bojevi se izvode uzastopno tj. odvojeno po prostoru i vremenu. Drugi po važnosti sastavni element operacije je manevar, koji ima za cilj da dovede snage na najpovoljnije mesto i u najpovoljnije vreme za izvođenje narednog boja — sudara. Umešno i brzo izvedenim manevrom može se po neki put oduzeti od neprijatelja mogućnost i celishodnost organizovanja narednog boja — sudara, u kom se slučaju, naravno, povećava značaj manevra. Pored ova dva osnovna elementa, u operaciji dolazi i do pojedinačnih borbenih dejstava manjim jedinicama naročito u vremenu između pojedinih bojeva — sudara.

Međutim, ta podela, kao jedinstvena, koja je odgovarala u prošlom ratu ne mora važiti i za budući, pre svega zato što će se način izvođenja operacija razlikovati. U drugom svetskom ratu postojao je u osnovi samo jedan jedinstveni način izvođenja operacije, jer je kod protivničkih snaga materijalno tehnička oprema bila približno istog kvaliteta. Izvesna odstupanja predstavljale su operacije u našem narodno-oslobodilačkom ratu. U njemu je ponekad dolazilo do većih ili manjih odstupanja u izvođenju operacije od uobičajenih shvatanja, što je zavisilo, uglavnom, od odnosa naših i neprijateljskih snaga. Ako je neprijatelj bio neuporedivo jači, što je najčešće bilo za vreme njegovih ofanziva, naše jedinice su izvodile operaciju na do tada neuobičajen način koji je predstavljao iznenađenje za nadmoćnog neprijatelja. Da bi se izbegli sudari osnovnim snagama, operacija se tada sastojala iz skupa odvojenih borbenih dejstava rasutih po celoj operacijskoj prostoriji u kojoj nije bilo ni linije fronta ni pozadine. To je bio jedini način kojim su se mogle očuvati i održati sopstvene snage na određenoj teritoriji, a da se istovremeno nanose gubici nadmoćnom

neprijatelju. Nasuprot tome, kad razlike između naših i neprijateljevih snaga nisu bile tako velike, naše jedinice su izvodile operacije po principima ostalih operacija drugog svetskog rata, u vidu karakterističnih uzastopnih bojeva — sudara i manevara.

Ako se razmotri izvođenje operacije u budućem ratu, na primer, na frontu i sa primenom »A« udara, odmah se dolazi do zaključka da možda neće biti potrebno da se osnovne snage razvijaju za borbu, jer će napadač biti u stanju da snažnim atomskim udarima brzo postigne slične ako ne i veće rezultate od onih koji se postižu borbenim dejstvima jedinica. Rezultati postignuti takvim vatrenim udarima verovatno će se moći manevrom odgovarajućih pokretnih snaga brzo iskoristiti za postizanje operacijskog cilja, naročito ako samo jedna strana (napadač) raspolaže atomskim sredstvima i ako bi protivnička strana pokušala da frontalnim otporima zaustavi napadača. U ovakvim slučajevima operacija bi se u osnovi sastojala iz nekoliko uzastopnih atomskih vatrelih udara i manevara koji bi se izvodili uz odgovarajuća usputna borbena dejstva manjeg značaja.

Međutim, operacije za iznuravanje u budućem ratu, u kojima inferiorna strana izbegava da u sudaru podmetne pod neprijateljev malj veći deo svojih snaga, izvideće se jednovremenim i uzastopnim dejstvima na širem prostanstvu u vidu odvojenih borbenih dejstava, u kojima su neprijatelju veoma smanjene mogućnosti i celishodnost primene nadmoćnih tehničkih sredstava kao što su atomska zrna, rakete, moto-mehanizovane jedinice i sl. U njima bi se specijalno vodilo računa o ekonomisanju sopstvenim snagama i stepenu i načinu njihovog angažovanja. Iako ukupne snage koje bi se angažovale za ove operacije mogu da budu dosta velike, brojno čak i veće od neprijateljevih, borbena dejstva bi se načelno izvodila manjim snagama, neprekidno i u toku dužeg perioda. Mala

borbena dejstva bi bila daleko mnogobrojnija od krupnih. Znači, ove operacije bi se sastojale iz niza manjih, odvojenih, mnogobrojnih i raznovrsnih borbenih dejstava i manevara.

Već iz tog kratkog osvrtu vidi se da će način izvođenja operacija u budućem ratu biti raznovrstan i razlikovaće se od onog iz drugog svetskog rata i da se zato ne može govoriti da će sve buduće operacije imati neke opštevažne sastavne delove.

Podela i način izvođenja operacija

Uobičajena je podela operacija na napadne i odbrambene. Polazeći od nužne povezanosti i međusobne zavisnosti cilja, kao osnovnog merila za podelu, i načina izvođenja operacija, za male zemlje bi bilo potrebno da zasebno tretiraju i odbrambene iznuravajuće i napadne iznuravajuće operacije. Zavisno od uslova, pre svega odnosa snaga i drugih elemenata situacije u pojedinom periodu rata i na određenoj teritoriji male zemlje bi izvodile odbrambene ili odbrambene iznuravajuće i napadne ili napadne iznuravajuće operacije.

Odbrambene operacije bi se izvodile sa ciljem da se definitivno ili privremeno zaustavi neprijateljevo prodiranje na određenom operacijskom pravcu kad brojni iznos, a naročito odnos u kvalitetu snaga i sredstava, ne pruža realne mogućnosti agresoru da na određenoj teritoriji postigne postavljeni cilj. Izvodile bi se normalno u vidu kombinovanih dejstava jedinica na frontu i u pozadini uz organizovanje nekoliko uzastopnih otpora (bojeva) po dubini i eventualno preduzimanje protivudara. Stepem angažovanja snaga u pojedinim bojevima zavisio bi od zamisli operacija. Ovakve operacije bi se preduzimale i radi slabljenja neprijatelja i stvaranja vremena kako bi se stvorili povoljni uslovi za izvođenje narednih operacija na istom odnosno na susjednom pravcu. Međutim, odbrambene iznuravajuće opera-

cije imale bi za cilj da se neprijatelju nanesu gubici, vežu njegove snage i smanji ili anulira vojni i politički značaj rezultata njegovog prodora, a preduzimale bi se kad razlike u broju i kvalitetu snaga, zemljište i drugi uslovi ne daju braniocu mogućnost za postizanje pomenutih ciljeva. Braničeve snage se ne bi u njima vezale za to da operacijski objekat zadrže u svojim rukama; u tom slučaju osnovno je da branilac očuva dovoljno jake snage po celoj dubini i širini operacijske prostorijske koje bi preduzimale niz dejstava radi iznuravanja neprijatelja, razvlačenja njegovih borbenih dejstava na čitavu teritoriju, čime bi operacija, umesto za branioca nepogodnog frontalnog, dobila teritorijalni karakter koji bi mu više odgovarao u tim uslovima. Takve operacije bi se primenjivale kako u pozadini neprijatelja (na primer, za vreme ofanziva neprijateljevih nadmoćnih snaga), tako i u zahvatu linije fronta.

Napadne operacije sa ciljem da se unište i razbiju neprijateljeve snage i ovlada određenim rejonom, odnosno operacijskim objektom, izvodile bi se kad odnos snaga u pogledu broja i kvaliteta daje realne mogućnosti da se takav cilj može ostvariti. Izvodile bi se u vidu jednog ili više uzastopnih bojeva — sudara i odgovarajućeg manevra. One bi se mogle izvoditi kako u zahvatu linije fronta, tako i u kombinaciji frontalnih i dejstava u pozadini neprijatelja. Ovakve operacije biće moguće izvoditi i slabijim snagama u pozadini nadmoćnog neprijatelja pri stvaranju i proširivanju slobodnih teritorija, jer u tim uslovima nadmoć neprijatelja teže može doći do izražaja. Napadne iznuravajuće operacije, čiji je cilj da se iznuravanjem neprijatelj uveri u besperspektivnost borbe, oslabi njegov moral i otpornost i da se na taj način prinudi da odustane od svojih neopravdanih zahteva ili, pak, da u njima popusti, primenjivale bi se kad su razlike u snagama velike i nema

realnih mogućnosti da se željeni ciljevi ostare napadnom operacijom. Izvodile bi se relativno malim snagama koje usmeravaju svoja dejstva na osetljive neprijateljeve objekte na određenoj široj teritoriji, u toku dužeg vremenskog perioda, i protiv kojih neprijatelj nije u stanju da preduzme efikasne odbrambene mere. Ovakav način borbe u poslednje vreme sve češće primenjuju kolonijalni i porobljeni narodi u borbi za oslobođenje zemlje ili pojedinih delova nacionalne teritorije.

Način izvođenja operacija uslovljen je, znači, pre svega, odnosom snaga. Izvođenje odbrambenih i napadnih operacija u vidu jednog ili više uzastopnih bojeva, u kojima dolazi do sudara osnovnih snaga koje u njima učestvuju, oportuno je kad postoji relativno povoljan odnos snaga. Tada su operacije obično kratkotrajne i operacijski ciljevi se relativno brzo postižu.

Ukoliko je odnos snaga nepovoljniji, utoliko je izvođenje bojeva — sudara rizičnije i manje celishodno, a značaj mnogobrojnih i odvojenih borbenih dejstava manjim snagama raste. Operacijski ciljevi postavljaju se elastičnije pa se u krajnjem slučaju može dozvoliti da neprijatelj i ovlada operacijskim objektima, ukoliko je to nužno da bi se sprečilo uništenje sopstvene žive sile. No, pri tome se moraju primeniti odgovarajuće metode borbenih dejstava kako ovladaivanje operacijskim objektom ne bi značilo za neprijatelja kraj operacije odnosno ostvarenje njegovog operacijskog cilja.

Treba pomenuti da pri preduzimanju operacije nije dovoljno da se samo metod izvođenja prilagodi konkretnim uslovima, već i da se tim istim uslovima prilagodi i operacijski cilj. Ne bi bilo realno postaviti isti operacijski cilj kad ima uslova da se operacija izvodi u vidu uzastopnih bojeva (sudara) i kad se izvodi u vidu mnogobrojnih odvojenih dejstava manjim snagama na celoj dubini operacijske prostorije tj. kad prima teritorijalni karakter.

Osnovnom podelom operacija, naravno, nije isključena mogućnost postojanja i drugih vrsta napadnih i odbrambenih operacija, no one nisu tako tipične, bar sa teoretskog stanovišta, jer predstavljaju razne prelazne oblike i kombinacije pomenutih vrsta.

Potreba za primenom raznovrsnih metoda izvođenja operacija postavlja pred armije malih zemalja poseban i delikatan zahtev u pogledu vaspitanja i obuke, opreme, organizacije i pripreme ne samo armije već i celokupnog stanovništva za rat. Nemoguće je unapred predvideti u kakvoj će se situaciji naći oružane snage male zemlje u budućem ratu. Zavisno od jačine neprijatelja i postojanja odnosno nepostojanja saveznika u momentu izbivanja agresije, male zemlje se mogu u vojnom pogledu naći u situaciji koja može varirati od krajnje nepovoljne do krajnje povoljne. One moraju biti spremne da u svim tim situacijama odgovore takvim metodama izvođenja borbenih dejstava i operacija koji obezbeđuju postizanje odgovarajućih ciljeva. U vezi s tim pojavljuju se novi problemi naročito organizacione i materijalno-tehničke prirode, jer je često teško naći odgovarajuća rešenja koja bi bar delom mogla zadovoljiti prilično kontradiktorne zahteve proizišle iz raznovrsnosti koje će biti nužne u formama borbenih dejstava.

